

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 19 ΜΑΪΟΥ 2010
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

- A1.** Ο Ιωάννου, παιδί προσφύγων της Ανατολικής Θράκης γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και εκεί έζησε τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια. Αφομοιώνοντας δημιουργικά τους ήχους όλων αυτών των φωνών της πόλης του διαμόρφωσε τη δική του φυσιογνωμία. Αντλεί, λοιπόν, το υλικό του από τα δύσκολα παιδικά του χρόνια, από τον κόσμο της προσφυγιάς, τη δίνη του πολέμου και της Κατοχής, από τις περιπέτειες της μεταπολεμικής περιόδου και από τον τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων. Η μαρτυρία, το βίωμα, η εξομολόγηση, η έκφραση της υπαρξιακής αγωνίας και του αδιεξόδου τροφοδοτούν τα κείμενά του. Συγκεκριμένα, η Θεσσαλονίκη ως χώρος των παιδικών του χρόνων παρουσιάζεται στο κείμενο με την αναφορά στον τίτλο στο σπίτι του Κεμάλ δίνοντας την ονομασία της περιοχής που βρίσκεται αυτό το σπίτι προς το ανατολικό άκρο της οδού Αγίου Δημητρίου. Επιπλέον, στην αναφορά του στο σπίτι του « στο κατώφλι του σπιτιού μας» αλλά και στη «μουριά» το δέντρο που βρίσκεται μέσα στην αυλή επισημαίνει χαρακτηριστικά την περιοχή « Ισλαχανέ» της Θεσσαλονίκης. Όσον αφορά στο θέμα της προσφυγιάς αναφέρει: «Εμείς ως τότε θαρρούσαμε...με βάση τη θρησκεία και όχι τη γλώσσα.» Αλλά και στο θέμα του πολέμου ο Ιωάννου αναφέρει ως χρονικό προσδιορισμό « Η γυναίκα ξαναφάνηκε και τον επόμενο χρόνο λίγο πριν τον πόλεμο» εγνοώντας το 1939 και « Η Τουρκάλα ξαναφάνηκε λίγο μετά τον πόλεμο» δηλαδή το 1945 με το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου. Τέλος, ο Ιωάννου αντλεί τα θεματά του από τον τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων. Στου Κεμάλ το σπίτι λοιπόν παρουσιάζει τις επισκέψεις μιας ανώνυμης Τουρκάλας που ξεριζώθηκε και ζει στην προσφυγιά στο σπίτι κάποιων άλλων επίσης προσφύγων στη Θεσσαλονίκη. « που ερχόταν στο κατώφλι μας κάθε χρονιά την εποχή που γίνονται τα μούρα ζητώντας με ευγένεια να της δώσουμε λίγο νερό από τσ' πηγάδι της αυλής».
- B.1α.** Ο αφηγητής είναι η κυρίαρχη ατομική συνείδηση, γι' αυτό και η αφήγηση που γίνεται κατά κύριο λόγο σε πρώτο πρόσωπο, έχει ένα χαρακτήρα καταγραφικό και κάποτε χρονογραφικό, μολονότι τα περιστατικά είναι έντονα και δυσβάσταχτα πολλές φορές. Βέβαια, ο αφηγητής στου «Κεμάλ το Σπίτι» είναι κρυμμένος στον πληθυντικό αριθμό και δεν ξεχωρίζει ως άτομο εκτός από το σημείο «οι μεταξοσκώληκές μου». Η χρήση του πρώτου προσώπου και των αποτυπώσεων, η ανάκληση μέρους του μνημονικού υλικού και η απόδοση του μέσω της καταγραφής ορίζουν τον μύθο της αφήγησης ως πλαίσιο και περιγραφή της εμπειρίας. Η εμπειρία αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο και η μέθοδος χαρακτηρίζεται πεζογραφικά εμπειρική (σχ. Βιβλίο). Συγκεκριμένα, στο κείμενο εντοπίζουμε την χρησιμοποίηση σκοπίμως της κτητικής αντωνυμίας «μας». «το κατώφλι μας», «το δικό μας σπίτι», «τα μούρα μας». Όσον αφορά στο εμπειρικό στοιχείο διακρίνεται στο απόσπασμα «Η Τουρκάλα ξαναφάνηκε λίγο μετά τον πόλεμο. Εμείς καθόμασταν σε άλλο σπίτι... καταφέρει να το γκρεμίσει».
- B.1β.** Το πεζογράφημα χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες χρονικές αναφορές, που ευνοούν την παρακολούθηση των γεγονότων της αφήγησης. Από τα δεδομένα του κειμένου

συνάγεται ότι η γυναίκα έφυγε από τη Θεσσαλονίκη το 1923, τότε δηλαδή που με ειδική σύμβαση της συνθήκης της Λοζάνης αποφασίστηκε η ανταλλαγή των ελληνικών πληθυσμών της Τουρκίας με τους μουσουλμάνους της Ελλάδας. Η πρώτη της επίσκεψη έγινε δύο χρόνια πριν τη δεύτερη, για την οποία ο συγγραφέας μας ενημερώνει ότι έγινε το 1938. Επομένως, η πρώτη ήταν το 1936, δεκατρία δηλαδή χρόνια μετά τον ξεριζωμό. Η τρίτη επίσκεψη πρέπει να έγινε γύρω στο 1939, αφού τοποθετείται μετά τη δεύτερη και πριν τον πόλεμο. Για την τέταρτη δεν υπάρχουν στοιχεία, αλλά πιθανότατα τοποθετείται πάλι κατά τη διάρκεια του 1939 ή και στις αρχές του 1940, ενώ η πέμπτη έγινε λίγο μετά τον πόλεμο, χωρίς όμως να δίνονται στοιχεία για την ακριβή χρονολογία. Γενικότερα, το πεζογράφημα ξεκινάει από το παρόν – ή έστω το πρόσφατο παρελθόν – στο οποίο δεν ξαναφάνηκε η γυναίκα («Δεν ξαναφάνηκε η μαυροφορεμένη εκείνη γυναίκα...») και με αναδρομική αφήγηση μετακινείται σταδιακά προς το παρελθόν, παρουσιάζοντας καταρχάς μια οποιαδήποτε επίσκεψη της γυναίκας και στην συνέχεια, την μία μετά την άλλη, όλες τις επισκέψεις της, από την πρώτη το 1936 μέχρι και την τελευταία λίγο μετά τον πόλεμο. Καταλήγει στο παρόν, όπου ο αφηγητής «παραφυλάει» νυχθημερόν για να εμποδίσει το χτίσιμο «νέου εξαμβλώματος» και κλείνει με αναδρομική αφήγηση με τη διήγηση για το ψηφιδωτό και τα λόγια της γριάς. Τέλος, το απώτερο παρελθόν συμπίπτει με την αποχώρηση της γυναίκας κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών: «Στο σπίτι αυτό ... δεν ματαίει».

B2.α. Ερμηνεία των μεταφορών:

«κλέφτες ματιές»: Σε κάθε επίσκεψη η Τουρκάλα από το φόβο μήπως γίνει αντιληπτή η εθνικότητά της έριχνε κλεφτές ματιές σ' αυτό το σπίτι που τώρα πια ζούσαν κάποιοι άλλοι. Η ενέργειά της αυτή, έντονα επιφυλακτική, είναι ενδεικτική της νοσταλγίας της.

«κάθεται κατατσακισμένη στο κατώφλι»: Ενώ η οικογένεια μετά την αποκάλυψη της εθνικότητάς της Τουρκάλας είχε αισθανθεί απέχθεια γι' αυτή την γυναίκα, όταν τα συναισθήματα αυτά έσβησαν, επανήλθε η ανθρωπιά πιο έντονη συνοδευόμενη από συμπόνοια, κατανόηση και συμπαράσταση.

«κατάγυμνη αυλή»: Όταν η Τουρκάλα είδε κατεστραμμένο το πατρικό της χωρίς την μουριά, «κοίταζε ακίνητη την κατάγυμνη αυλή και το έρημο σπίτι» με έντονη και πάλι την νοσταλγία και την λύπη.

«αφράτο μάρμαρο»: Μετά την καταστροφή του παλιού σπιτιού για την ανέγερση της νέας πολυκατοικίας η γυναίκα αλλά και η οικογένεια δεν θα ξανακάθονταν στο «αφράτο μάρμαρο» του κατωφλίου. Γι' αυτό, νιώθει συντριβή η γυναίκα αυτή και καταρρέει, αφού αποκόπτεται πια από τις ρίζες της. Σε αντίθεση βέβαια και με την νέα αισθητική των σύγχρονων πολυκατοικιών.

B2.β. Δεν την ξαναείδαν από τότε, κάτι για το οποίο ο αφηγητής μας έχει μιλήσει ήδη από την αρχή, ίσως γιατί δεν ήρθε, αλλά και ποιο λόγο θα είχε άλλωστε έρθει, αφού η μόνη της σύνδεση με τον τόπο ήταν το σπίτι, που συμβόλιζε τα παιδικά και τα εφηβικά της χρόνια. Το σπίτι αυτό δεν είχε καταστραφεί τώρα μόνο από τον πόλεμο, αλλά είχε πέσει και θύμα της μοντέρνας αισθητικής, μια και τη θέση του είχε πάρει μια μεγάλη πολυκατοικία. Ο αφηγητής είναι εξαιρετικά καυστικός και ειρωνικός σ' αυτό το σημείο και βρίσκει την ευκαιρία κάνοντας μια μικρή παρέκβαση, να μας μεταφέρει και την άποψή του για τη μοντέρνα αισθητική της τσιμεντοποίησης: Θεωρεί το γκρέμισμα του σπιτιού «παράδοση» στους εργολάβους, ονομάζει τους εργολάβους που το ανέλαβαν «συμμορία» και την πολυκατοικία που χτίστηκε, που ούτως ή άλλως είναι ένα αρχιτεκτόνημα που δεν τον εκφράζει, «απ' τις πιο φρικαλέες». Στη συνέχεια μάλιστα

επειδή ο αφηγητής ξέρει ότι και αυτή την πολυκατοικία πρόκειται να την γκρεμίσουν και να χτίσουν στη θέση της κάτι νέο, επαυξάνει τα αρνητικά σχόλια για τους εργολάβους με « πονηρό μυαλό» και ειρωνεύεται το μελλοντικό τους έργο, χαρακτηρίζοντάς το «μεγαλεπήβολο σχέδιο». Η ξένη, αν ξαναρχόταν, δεν θα έβρισκε ούτε το μαρμάρينو κατώφλι του, το σημείο αναφοράς της, αυτό που από την αρχή αναζητούσε για να καθίσει να πει νερό, να φάει τα μούρα και να κοιτάξει την αυλή.

Γ1.α. Πολλά από τα στοιχεία της συμπεριφοράς της άγνωστης γυναίκας ήταν ανεξήγητα και δημιουργούσαν απορίες. Σε κάθε επίσκεψή της η γυναίκα καθόταν στο κατώφλι της αυλής. Και αυτό γιατί γι' αυτήν το κατώφλι ήταν κάτι σαν σύμβολο που έζησε τα παιδικά της χρόνια και τα νοσταλγεί και όταν έφευγε στην προσφυγιά αυτό φιλούσε με σπαραγμό. Εξάλλου το κατώφλι ήταν σαν ομαδικό σκαμνάκι στο οποίο κάθονταν οι Τουρκάλες κουβεντιάζοντας και βλέποντας τους περαστικούς. Η λύση λοιπόν του πεζογραφήματος επιβεβαιώνει την στάση αυτή. Μετά την εμφάνιση του ψηφιδωτού η γριά σιγολέει πως η κόρη του μπέη κυλιόταν κάτω και φιλούσε το κατώφλι δείχνοντας έτσι το σπαραγμό και το ψυχικό της δράμα.

Γ1.β. Ο συγγραφέας, για να ολοκληρώσει την ιστορία της αφήγησης και να μεταβεί στο τέλος της, χρησιμοποιεί τη ακόλουθη σύνδεση: τα ερείπια του σπιτιού οδηγούν στο σκάψιμο των εργολαβικών συνεργειών για την ανέγερση πολυκατοικίας. Το σκάψιμο οδηγεί στην αποκάλυψη του θαυμάσιου ψηφιδωτού και αυτό στην τελική αποκάλυψη της γριάς, που επιβεβαίωσε χωρίς να το καταλαβαίνει την εθνικότητα της άγνωστης Τουρκάλας και επιπλέον ξεδιάλυνε το μυστήριο αποκαλύπτοντας πλήρως την ταυτότητά της (ακόμα και την επιβεβαίωση αυτή ο συγγραφέας τη δίνει διακριτικά, ψιθυριστά: ανάμεσα στα δυνατά λόγια και τις φωνές, άκουσα μια γριά να σιγολέει. Η άγνωστη λοιπόν γυναίκα ήταν πλούσια αρχοντοπούλα, κόρη ενός μπέη(ανώτερου αξιωματούχου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας), και το σπίτι εκείνο ήταν το πατρικό της που το αποχωρίστηκε με σπαραγμό κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών.

Δ1. Και τα δύο πεζογραφήματα ανήκουν στον Γ. Ιωάννου συνεπώς κινούνται στον ίδιο χωροχρόνο(Θεσσαλονίκη, μεταπολεμική περίοδος) και αντλούνται από βιώματά του (πρόσφυγες, απλοί άνθρωποι).

Και στα δύο η γενέτειρά του, Θεσσαλονίκη, αποτελεί χώρο δράσης που επιβεβαιώνει και η αναφορά σε συγκεκριμένα τοπωνύμια: « Ισλαχανέ» - « Μακεδονομάχων».

Ωστόσο ενώ και τα δύο αναφέρονται στον κόσμο της προσφυγιάς, «στου Κεμάλ το σπίτι» παρουσιάζονται οι πρόσφυγες από την ανταλλαγή των πληθυσμών(1923), ενώ στην «Απογραφή Ζημιών» έχουμε οικογένειες Εβραίων άρα η εποχή είναι αυτή του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου (1940).

Μια ακόμα διαφορά είναι η προβολή της προσφυγιάς και των συναισθημάτων που πηγάζουν από τον ξεριζωμό στου Κεμάλ το σπίτι ενώ στο παράλληλο τονίζεται η αστικοποίηση και η απόστροφή του συγγραφέα για την απομάκρυνση από την παράδοση.

Κοινά στοιχεία όσον αφορά το περιεχόμενο των δύο κειμένων είναι η αναφορά στις «εξώπορτες» στο παράλληλο και στο « κατώφλι» στου Κεμάλ το σπίτι όπου «οι γριές Εβραίισες στεκόντουσαν στις εξώπορτες με σταυρωμένα χέρια για να περάσει ήσυχα και αναμάρτητα η αγία αργία» αλλά και η οικογένεια του αφηγητή με την Τουρκάλα σε κάθε επίσκεψή της παρέμεναν στο κατώφλι της αυλής.

Επιπλέον παρουσιάζεται και στα δύο κείμενα η αντίθεση ανάμεσα τον παλιό και το νέο κόσμο. Στον παλιό τον ωραίο και γραφικό κατά τον αφηγητή του παράλληλου που «κατεδαφίζουν οι εργολάβοι και οι στρατιωτικές μπουλντόζες σε συνεργασία με τους πολιτικούς μηχανικούς». Και στο νέο « των εξαμβλωμάτων» σύμφωνα «με το πονηρό

σχέδιο» της «συμμορίας των εργολάβων» προκειμένου να υψωθεί «μια πολυκατοικία από τις πιο φρικαλέες» όπως παρουσιάζεται στον Κεμάλ το σπίτι με έντονα ειρωνική διάθεση που είναι έκδηλη και στο παράλληλο: «Θαρρείς και το θεωρούν...παλιατσαρίες»- «αφέθηκε ο τόπος ελεύθερος....στη Ροτόντα»

Τέλος, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε τη σημασία που δίνει ο Ιωάννου στο ιστορικό-αρχαιολογικό υλικό και συγκεκριμένα στα βυζαντινά μνημεία αφού και στα δύο κείμενα γίνεται αναφορά σ' αυτά. Στον Κεμάλ στο «ψηφιδωτό» και στο παράλληλο «τα βυζαντινά μνημεία και η Ροτόντα».

Οι απαντήσεις είναι ενδεικτικές και σε καμία περίπτωση μοναδικές.

Επιμέλεια απαντήσεων:

Σκυριανού Μαίρη

Μπέκου Νατάσα

Φιλόλογοι

Φροντιστήριο Μ.Ε «ΕΠΙΛΟΓΗ» - Καλαμάτα

<http://www.epil.gr>